

**PENERAPAN NILAI ISLAM DALAM PENTADBIRAN DAN PEMIKIRAN
POLITIK TUN DR. MAHATHIR (1981-2003): SUATU PENILAIAN**

MOHD JOHAN YAMI

**SARJANA SASTERA (SOSIOLOGI)
UNIVERSITI UTARA MALAYSIA
2015**

**PENERAPAN NILAI ISLAM DALAM PENTADBIRAN DAN PEMIKIRAN
POLITIK TUN DR. MAHATHIR (1981-2003): SUATU PENILAIAN**

Oleh

MOHD JOHAN YAMI

**Tesis ini dikemukakan kepada Ghazali Shafie Graduate School of Government,
Universiti Utara Malaysia Sebagai Memenuhi Syarat Pengijazahan Ijazah
Sarjana Sastera (Sosiologi)**

PENGAKUAN

Saya dengan ini mengakui bahawa kertas kajian ini adalah hasil kerja saya sendiri kecuali nukilan-nukilan dan ringkasan setiap satunya saya memperjelaskan sumbernya.

OGOS 2014

MOHD JOHAN BIN YAMI
811863

KEBENARAN MENGGUNA

Penyerahan tesis ini bagi memenuhi syarat sepenuhnya untuk Ijazah Sarjana Sosiologi Universiti Utara Malaysia. Saya dengan ini bersetuju memberi kebenaran kepada Perpustakaan Sultanah Bahiyah Universiti Utara Malaysia mempamerkan tesis bagi tujuan rujukan. Saya juga bersetuju memberi kebenaran kepada penyelia saya atau Dekan Ghazali Shafie Graduate School of Government, Kolej Undang-undang, Kerajaan dan Hubungan Antarabangsa, Universiti Utara Malaysia (jika tanpa kehadiran saya) membuat salinan sebahagian atau sepenuhnya tesis ini dala apa juga cara bagi tujuan kesarjanaan. Adalah difahamkan bahawa sebarang penyalinan atau penerbitan tesis ini bagi memperoleh faedah kewangan mesti terlebih dahulu mendapat kebenaran bertulis daripada saya. Adalah difahamkan penghargaan yang sewajarnya juga harus diberikan kepada Universiti Utara Malaysia untuk sebarang penggunaan bahan yang terdapat dalam tesis ini bagi tujuan ilmiah.

Permohonan untuk membuat salinan atau penggunaan bahan tesis di dalam ini, sama ada sepenuhnya atau sebahagian, perlulah dialamatkan kepada:

Dekan
Ghazali Shafie, Graduate School of Government
Universiti Utara Malaysia
06010 UUM Sintok
Kedah Darul Aman

ABSTRAK

Tun Dr. Mahathir merupakan Perdana Menteri Malaysia keempat yang memerintah selama 22 tahun (1981-2003). Walaupun Tun Dr. Mahathir telah mengisytiharkan Malaysia sebagai sebuah negara Islam, namun terdapat kritikan dan pandangan yang menyatakan bahawa pemikiran dan pentadbiran beliau tidak mencapai tahap politik Islam yang sebenar. Oleh itu, kajian ini cuba mengkaji ciri-ciri penerapan nilai-nilai Islam dan corak pentadbiran Tun Dr. Mahathir, mengenal pasti pandangan dan pemikiran Tun Dr. Mahathir tentang politik Islam serta bagaimana beliau menerapkannya dalam pentadbiran dan kesannya terhadap pentadbiran dan suasana politik negara. Kajian ini menggunakan pendekatan kualitatif dengan menggunakan kaedah temu bual dan dokumentasi. Analisis kandungan digunakan untuk mengkaji data dan juga teks sebagai satu unit analisis dalam menjelaskan gagasan makna yang kemudiannya dikelaskan dalam bentuk naratif deskriptif. Hasil kajian mendapati bahawa pemikiran Tun Dr. Mahathir menepati ciri-ciri politik Islam melalui penerapan nilai-nilai Islam yang diperkenalkan dalam dasar dan program negara. Bahkan, pendekatan ini secara tidak langsung telah meletakkan Islam di tempat yang sepatutnya seperti termaktub dalam Perlembagaan Persekutuan. Tun Dr. Mahathir juga menggunakan pendekatan membangunkan umat Islam melalui penguasaan ilmu pengetahuan untuk memartabatkan kedudukan Malaysia sebagai sebuah negara Islam contoh. Pada masa yang sama, beliau memperjuangkan politik Islam sebagai kuasa utama negara serta mendidik rakyat mengamalkan pendekatan Islam secara holistik. Kejayaan ini disebabkan oleh keupayaan Tun Dr. Mahathir membangunkan sosioekonomi sehingga mampu menyejahterakan umat Islam di Malaysia yang sebelum ini agak ketinggalan berbanding kaum lain. Selain itu, Tun Dr. Mahathir juga berjaya memperkukuhkan sosiopolitik Islam secara komprehensif melalui penyusunan dan pemantapan sistem birokrasi negara. Dapatan kajian juga menunjukkan bahawa Tun Dr. Mahathir sememangnya menerapkan nilai-nilai Islam, namun tidak secara nyata tetapi lebih bersifat praktik melalui dasar-dasar dan program kerajaan. Ia bersesuaian dengan pendekatan yang diamalkan oleh Tun Dr. Mahathir iaitu konsep keadilan dan kesederhanaan memandangkan Malaysia adalah sebuah negara majmuk.

Kata Kunci: Nilai-nilai Islam, Pemerintahan Islam, Pemikiran Mahathir, Pentadbiran Islam, Politik Islam.

ABSTRACT

Tun Dr. Mahathir was the fourth Prime Minister of Malaysia. His tenure was from 1981-2003 (22 years). Although Tun Dr. Mahathir declared Malaysia as an Islamic state, there is criticism and opinion that his thinking and his administration did not reach the level of political Islam. This study aims to identify his views and thoughts with regards to Islam and how he practised and applied it in his administration and its impact on the country's political climate. The study uses the qualitative method which focuses on interviews and documentations. In addition, the core areas of the study are mainly concentrated on spoken and written texts as the subunits of the analysis which later are classified in the form of narrative description. The findings show that Tun Dr. Mahathir's thinking was parallel with the Islamic political aspects which also blended the Islamic concepts and administrative policies. In fact, this indirect approach has put in place a proper Islam as enshrined in the Federal Constitution. Tun Dr. Mahathir also used this approach to develop the Muslims through the mastery of knowledge for enhancing the position of Malaysia as a model Islamic country. At the same time, he fought for Islam to be the country's main power and educate the people to adopt a holistic approach to Islam. This success was due to the ability of Tun Dr. Mahathir's socio-economic development to improve the life of the Muslims in Malaysia who had previously lagged behind other races. In addition, Tun Dr. Mahathir succeeded in strengthening the socio-political aspects of Islam in a comprehensive manner through the preparation and stabilization of the state bureaucracy system. Finally, the findings also show that Tun Dr. Mahathir definitely incorporated Islamic concepts in his administration, however, it was not obvious. Most of the concepts were used on a practical basis through the launching of programmes in the country. In a nutshell, they suited the approaches practised by Tun Dr. Mahathir, that is fairness and moderation, considering that Malaysia is a pluralistic country.

Keywords: *Islamic Administration, Islamic Governance, Islamic Politics, Islamic Values, Mahathir's Thoughts.*

PENGHARGAAN

Dengan nama Allah SWT yang maha pengasih lagi maha penyayang, Selawat serta salam ke atas junjungan Nabi Muhammad Ibni Abdullah SAW, ahli keluarganya yang suci serta para sahabat baginda yang terpilih. Alhamdulillah, saya mengucapkan rasa kesyukuran ke hadrat Illahi kerana keizinan, rahmat dan hidayatNya membolehkan saya menamatkan pengajian, menyiapkan penulisan tesis ini dan seterusnya melayakkan saya untuk menerima Ijazah Sarjana Sosialogi. Sepanjang pengajian dan penghasilan tesis, saya telah mendapat kerjasama, sumbangan dan bantuan dan segi nasihat, sokongan moral dan spiritual, dan bantuan teknikal daripada pelbagai pihak.

Setinggi-tinggi penghargaan dan terima kasih diucapkan kepada penyelia tesis Profesor Dr. Abdul Rahman Abdul Aziz yang telah sudi memberi tunjuk ajar dan meluangkan masa sepanjang penyelidikan ini dijalankan tanpa rasa jemu. Ucapan jutaan terima kasih juga diucapkan kepada Encik Shahidan dan Puan Yus Asma yang banyak membantu berkaitan urusan perjalanan penyelidikan tesis ini. saya juga ingin mengambil kesempatan merakam jutaan terima kasih dan seribu penghargaan para penal yang terlibat dalam proses kolokium, pertahankan proposal, pra-viva sehinggalah viva kerana banyak membantu menyiapkan tesis ini dengan komen-komen serta penambakan yang membina.

Penghargaan dan terima kasih yang teristimewa khusus ditujukan kepada semua ahli keluarga saya terutamanya kepada ibu saya, Tijah Bt. Musa dan juga isteri yang dikasihi Zaiton Bt. Abdullah serta anak-anak yang disayangi Nursyamimie Zaihan Amani dan Muhammad Dhahir Eddin yang telah banyak bekorban masa dan memberi galakan serta dorongan. Demikian juga kepada rakan-rakan seperjuangan terutamanya Mazli Bin Mazlan yang telah sama-sama mengharungi pelbagai cabaran semasa menyiapkan tesis ini. Kepada semua yang terlibat sama ada secara langsung atau tidak langsung dalam membantu saya sepanjang tempoh pengajian dan menyiapkan kertas projek, saya juga mengucapkan jutaan terima kasih. Semoga sumbangan mereka mendapat ganjaran daripada Allah SWT.

Wabillahi Taufik Walhidayah, Wassalamua'laikum Warahmatullahi Wabarakatuh.

KANDUNGAN

Perakuan Kerja Tesis/Disertasi	iii
Pengakuan	v
Kebenaran Mengguna	vi
Abstrak	vii
Abstract	viii
Penghargaan	ix
Kandungan	x
Senarai Rajah	xiii
Senarai Jadual	xiv
Senarai Singkatan	xv

BAB 1: PENDAHULUAN

1.1	Pengenalan	1
1.2	Permasalahan Kajian	8
1.3	Persoalan Kajian	11
1.4	Objektif Kajian	11
1.5	Skop Kajian	12
1.5	Kerangka Konseptual	14
1.6	Kepentingan Kajian	16
1.7	Susunan Bab	18

BAB 2: SOROTAN KARYA

2.1	Pengenalan	20
2.2	Sorotan Kajian Lepas	20
2.3	Sistem Politik Islam	22
2.4	Konsep Politik Islam	24
2.4.1	Keadilan	26
2.4.2	Semangat Musyawarah	28
2.4.3	Kesamarataan	30
2.4.4	Kebebasan	32
2.5	Konsep Islamisme	35
2.6	Pemikiran Islam Dr. Mahathir	36
2.6.1	Islam Sebagai Addin	36
2.6.2	Hukum Islam	42
2.7	Definisi Operasional	43
2.7.1	Politik Islam	44
2.7.2	Pengurusan Konflik dalam Islam	49
2.7.3	Pendekatan Berhemah (Penerapan Nilai-nilai Islam)	51
2.8	Rumusan	52

BAB 3: METODOLOGI KAJIAN

3.1	Pengenalan	53
3.2	Reka Bentuk Kajian	54

3.3	Kaedah Kajian yang Digunakan	55
3.4	Skop Masa Kajian yang Dijalankan	57
3.5	Himpunan dan Sumber Data	57
3.5.1	Temu bual	58
3.5.2	Forum dan Ceramah	59
3.5.3	Kajian Pustaka	60
3.5.4	Media Massa	61
3.6	Kerangka Konsep Metod Kajian	62
3.7	Analisis Data yang Diperoleh	64
3.8	Rumusan	65

BAB 4: ANALISIS PEMIKIRAN POLITIK ISLAM DR. MAHATHIR 1981-2003

4.1	Pengenalan	67
4.2	Politik Islam dan Dr. Mahathir	68
4.2.1	Sudut Pandangan Dr. Mahathir berkaitan Politik Islam	70
4.2.2	Dr. Mahathir dan Malaysia sebagai Sebuah Negara Islam	79
4.3	Pendekatan Berhemah (Penerapan Nilai-Nilai Islam [PNI])	82
4.3.1	Pengukuhan Pembangunan Ekonomi Islam di Malaysia	83
4.3.2	Penyuburan Sosiopolitik Berasaskan Islam	86
4.3.3	Menyejahterakan Pembangunan Kehidupan Sosial Rakyat	88
4.3.4	Membangunkan Sains dan Teknologi	91
4.3.5	Menyusun Atur Sistem Birokrasi Negara berasaskan Islam	88
4.3.6	Memperkenalkan Dasar-dasar yang Berteraskan kepada Keislaman	100
5.4	Rumusan	103

BAB 5: RUMUSAN

5.1	Pengenalan	104
5.2	Dapatan Kajian	105
5.2.1	Meletakkan Islam di tempat yang Sepatutnya	105
5.2.2	Memartabatkan Kedudukan Malaysia Sebagai Sebuah Negara Islam Contoh	109
5.2.3	Mendidik Rakyat untuk Mengamalkan Pendekatan Islam	111
5.2.4	Membangunkan Umat Islam yang Mempunyai Nilai-nilai Islam yang Tinggi	113
5.2.5	Memperjuangkan Politik Islam sebagai Kuasa Utama Negara	115
5.3	Rumusan	117

RUJUKAN	125
---------------	-----

Lampiran 1

Senarai temu bual berstruktur dan tidak berstruktur

Lampiran 2

Ucapan Yang Amat Berhormat Dato' Seri Dr. Mahathir Mohamad di Majlis Pelancaran al-Quran Mushaf Malaysia

Lampiran 3

Ucapan Yang Amat Berhormat Dato Seri Dr. Mahathir Mohamad di Majlis Pelancaran E-Syariah

Lampiran 4

Ucapan Yang Amat Berhormat Dato' Seri Dr. Mahathir Mohamad di Seminar Kebangsaan "Memahami Malaysia sebagai Sebuah Negara Islam"

Lampiran 5

Ucapan Yang Amat Berhormat Dato' Seri Dr. Mahathir Mohamad di Pembukaan the tenth session of the Islamic Summit Conference

SENARAI RAJAH

Rajah 1.1: Kerangka Konseptual	15
Rajah 3.1: Kerangka konseptual Metod Kajian	62

SENARAI JADUAL

Jadual 3.1: Reka Bentuk Kajian.....	55
-------------------------------------	----

SENARAI SINGKATAN

ABIM	Angkatan Belia Islam Malaysia
ACP	Ketua Pegawai Keselamatan
AKIM	Angkatan Keadilan Islam Malaysia
APU	Angkatan Perpaduan Ummah
ASB	Amanah Saham Bumiputra
ASN	Amanah Saham Nasional
ASW2020	Amanah Saham Wawasan 2020
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations
BN	Barisan Nasional
DEB	Dasar Ekonomi Baru
DK	Dasar Kependudukan
DPN	Dasar Pembangunan Negara
DPK	Dasar Pandang Ke Timur
FELDA	Federal Land Development Authority
FELCRA	Lembaga Penyatuan dan Pemulihan Tanah Persekutuan
FAMA	Federal Agriculture Marketing Authority
ICT	Information and Communication Technologies
IKIM	Institut Kefahaman Islam Malaysia
IKS	Industri Kecil dan Sederhana
ILIM	Institut Latihan Islam Malaysia
IPF	Indian Progressive Front
IPTA	Institusi Pengajian Tinggi Awam
IPTS	Institusi Pengajian Tinggi Swasta
ISA	Internal Security Act (Akta Keselamatan Dalam Negeri)
JIM	Jemaah Islamiyah Malaysia
JPM	Jabatan Perdana Menteri
KIMMA	Kongres India Muslim Malaysia
KUIS	Kolej Universiti Islam Selangor
LADA	Langkawi Development Authority
MIC	Malayan Indian Comodity
MCA	Malayan Chines Association
MP	Ahli Parlimen
MPI	Maktab Perguruan Islam
MRSM	Maktab Rendah Sains Mara
MARA	Majlis Amanah Rakyat
MAIWP	Majlis Agama Islam Wilayah Persekutuan
NGO	Badan Bukan Kerajaan (<i>Non Government Organization</i>)
OIC	Organization Islamic Comonity
OSA	Akta Rahsia Rasmi
PM	Perdana Menteri
PAS	Parti Islam SeMalaysia
PBB	Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu
PERKIM	Pertubuhan Kefahaman Islam Malaysia
PERKASA	Pribumi Perkasa Negara
PETRONAS	Petroleum Nasional Berhad
PPP	Parti Progresif Penduduk (<i>People's Progressive Party</i>)
PROTON	Perusahaan Automobil Nasional

PRU	Pilihan Raya Umum
PUM	Persatuan Ulama Malaysia
SAR	Sekolah Agama Rakyat
SAW	Sallallahualaihiwasallam
SWT	Subhanahuwataala
UMNO	United Malayan Nation Organization
USA	United State of America
USIM	Universiti Sains Islam Malaysia
UIA	Universiti Islam Antarabangsa
UKM	Universiti Kebangsaan Malaysia
YABhg.	Yang Amat Berbahagia
YDPA	Yang di-Pertuan Agong

BAB 1

PENDAHULUAN

1.1 Pengenalan

Shamsiah Abd. Kadir (2011) menyatakan terdapat tiga teori yang berbeza tentang kedatangan Islam di Tanah Melayu, iaitu kedatangan Islam dari India, China dan Arab. Teori ini banyak telah dikemukakan oleh sarjana terkemuka dunia, seperti Snouck Hugronje, B. Harisson, Thomas Arnold, dan R.O Winstedt berasaskan penemuan sumber sejarah atau rasional sarjana itu sendiri dalam menyusun kepelbagaian sangkaan sehingga lahir teori kedatangan Islam di Tanah Melayu. Terdapat bukti bahawa agama Islam itu dibawa secara langsung dari Arab. Sebagai contoh, raja Kedah, Maharaja Derbar Raja II, memeluk agama Islam pada tahun 1136 Masihi (M), oleh Sheikh Abdullah bin Sheikh Ahmad al-Qaumiri al-Yamani, seorang ulama berbangsa Arab yang datang dari Yaman.

Manakala menurut Ahmad Mohd Saleh (1997, hlm. 23-24), kedatangan Islam ke Tanah Melayu bermula seawal abad ketujuh Masihi lagi. Ini berasaskan kepada kemungkinan bahawa agama Islam itu disebarkan oleh para pedagang dan pendakwah dari Asia Barat ke negara China. Islam seterusnya semakin berkembang pada abad ke-13 Masihi dengan kemunculan beberapa buah kerajaan Islam di Pasai dan Perlak di persekitaran Selat Melaka. Pada masa itu telah wujud usaha-usaha untuk mengislamkan penduduk tempatan oleh para pedagang Arab di Nusantara.

The contents of
the thesis is for
internal user
only

RUJUKAN

- Ab. Mumin Ab. Ghani & Fadilah Mansor (Eds.). (2006). *Dimensi pengurusan Islam – mengurus kerja dan mengurus modal insan*. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya.
- Abdul Aziz Bari. (2008). *Perlembagaan Malaysia teori dan praktik*. Shah Alam: Arah Pendidikan.
- Abdul Aziz Bari. (1996). *Perlembagaan sebagai pernyataan sejarah dan nilai-nilai asal negara*. Kertas kerja dibentangkan dalam Kongres Sejarah Malaysia ke-2, 26-28 November 1996.
- Abdul Ghalib Ahmad Isa. (1998). *Membina generasi berakhlak*. Kuala Lumpur: Al Hidayah Publishers.
- Abdul Hadi Awang. (22 Febuari 2013). Konsep kebebasan pada kaca mata Islam. *HarakahDaily Online*. Dipetik daripada <http://bm.harakahdaily.net/index.php/columnist/presiden/16925-konsep-kebebasan-pada-kaca-mata-islam>. Tarikh capaian, 15 Jun 2013.
- Abdul Hadi Awang. (2007). *Islam dan demokrasi*. Batu Cave. Selangor. PTS. Islamika.
- Abdul Jalil Borham. (2002). *Pengantar Perundangan Islam*. Edisi Pertama. Universiti Teknologi Malaysia (UTM). Skudai. Johor Darul Takzim.
- Abdul Karim Abdullah. (1993). *Perjuangan suci UMNO: cetusan pemikiran pemimpin-pemimpin UMNO*. Kuala Lumpur: GoodMark Enterprise.
- Abdul Mua'ti@Zamri Ahmad. (2007). *Pemikiran Tun Dr. Mahathir Mohamad* (Edisi Ke-2). Kuala Lumpur: Universiti Malaya.
- Abdul Munir Mulkhan. (2005). *Masalah-masalah teologi dan fiqh dalam tarjih Muhammadiyah*. Yogyakarta: Sipress.
- Abdul Qadim Zallum. (1990). *Sistem pemerintahan Islam*. (Maghfur, Banggil Al izzah, Trans. 2002). Yogyakarta: Pustaka Iqra'.
- Abdul Rahman Haji Abdullah. (1998). *Pemikiran Islam di Malaysia: sejarah dan aliran*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka (DBP).
- Abdullah Ishak. (1990). *Islam di Nusantara, khususnya di Tanah Melayu*. Petaling Jaya: Al-Rahmaniah, Badan Dakwah dan Kebajikan Islam Malaysia.
- Abu Hasan Din Al-Hafiz (Trans.). (2008). *Tafsir Al-Quran Rasm Uthmani*. Kuala Lumpur: Dar El-Fajr.

- Afifah Abu Yazid. (2003). *Pengajian tamadun Asia*. Bentong: PTS Publications & Distributors.
- Ahmad Mohd Saleh. (1997). *Pendidikan Islam: falsafah, pedagogi dan metodologi*. Shah Alam: Fajar Bakti Sdn. Bhd.
- Ahmad Redzuwan Mohd Yunus. (2001). *Demokrasi dan kepimpinan Islam satu perbanding*. Kuala Lumpur: Utusan Publications & Distributors.
- Al-Buthy, Said Ramadhan. (2009). *Fikih Sirah* (Fuad Saifudin Nur, Trans.). Jakarta Indonesia: PT. Nizam Repulika.
- Anthony Black. (2006). *Pemikiran politik Islam: dari masa Nabi hingga masa kini* (Abdullah Ali & Marina Arietyawati, Trans.). Jakarta: Serambi.
- Astora Jabat. (2001). *Pemikiran Islam YAB. Datuk Seri Dr. Mahathir Mohamed*. Terengganu: Jabatan Hal Ehwal Khas.
- Aziz Harjin (14 April 2008) Asas ajaran Islam: Islam sebagai Al din. Dipetik daripada <http://076115asas.blogspot.com/2008/04/islam-sebagai-al-din.html>. Tarikh capaian, 15 Disember 2012.
- B. Ostle, R.W. Mensing. (1975). *Statistics in research* (3rd Edition). Iowa State: Iowa State Univesity Press.
- Bank Islam. (n.d.). *Sistem Bank Islam Malaysia*. Dipetik daripada <http://www.bankislam.com.my/bm/Pages/CorporateProfile.aspx?tabs=1>. Tarikh capaian, 25 Mac 2013.
- Bell, P. (2001). Content analysis of visual images. Dalam Jewit, Carey & Van Leewen (Eds.), *Handbook of visual analysis*. London: SAGE Publication.
- Brew, A. (2001). *The nature of research: inquiry in academic contexts*. London: Routledge Falmer.
- Burhan Bungin. (2003). *Metode penelitian kualitatif*. Jakarta: PT RajaGrafindo Persada.
- C.W Churman. (1971). *The design of inquiring systems*. New York: Basic Book PT.
- Chamil Wariya. (1988). *UMNO era Mahathir*. Shah Alam: Fajar Bakti.
- Digital Library. (n.d.). *Definisi sistem*. Dipetik daripada http://elib.unikom.ac.id/files/disk1/529/jbptunikompp-gdl-addityafit-26432-3-unikom_a-i.pdf. Tarikh capaian, 10 Disember 2012.
- Fazlur Rahman. (2008). *Kebangkitan semula dan pembaharuan dalam Islam* (Ibrahim Moosa, Trans.). Kuala Lumpur: Institut Terjemahan Negara Malaysia Berhad.

- Farid Linggi. (18 April 2009). Kerenah birokrasi wajarkah diketepikan dalam pembangunan manusia. Dipetik daripada <http://bicaramindafarid.blogspot.com/2009/04/kerenah-birokrasi-wajar-diketepikan.html>. Tarikh capaian 5 Oktober 2012.
- Furchan, A. & Maimun, A. (2005). *Studi tokoh; metode penelitian mengenai tokoh*. Jakarta: Pustaka Pelajar.
- Gerald L. McManis & L. James Harvey (1978). *Planning, management, and evaluation systems in higher education*. Ireland: Ireland Educational Corp.
- Graziano, A.M & Raulin, M.L. (1996). *Research methods: a process of inquiry* (3rd Edition). New York: Addison Wesley Longman.
- Gerold Adams & Jay Schanveltdt. (1985). *Understanding research methode*. State Mutual: Longman.
- Graham E. Fuller & Rend Rahim. (1999). *The Arab Shi'a: forgotten Muslim*. New York: St. Martin's.
- Gareth Evans. (2007). *The responsibility to protect: ending mass atrocity crimes*. Washington D.C.: The Brooking Institutions.
- Harun Din. (2007). *Islam, keadilan membebaskan manusia*. Kuala Lumpur: PTS Millenia Sdn. Bhd (M)
- Idris Zakaria. (1986). *Teori kenegaraan Al-Farabi*. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Ismail Noor. (2000). *Kepimpinan Nabi Muhammad S.A.W: pengurusan altruistik model ikutan sepanjang masa*. Kuala Lumpur: Utusan Publications & Distributors.
- Ismail Ibrahim. (2002). *Pemikiran Dr. Mahathir tentang Islam*. Kuala Lumpur: Utusan Publications & Distributor.
- Jabatan Penerangan Malaysia. (2009) *Konsep 1Malaysia*. Kuala Lumpur: Kementerian Penerangan Malaysia
- John McManama. (1971). *Systems analysis for effective school administration*. United State Of America: Parker Pub. Co.
- Kay Kim Koo. (1980). *Tamadun Islam di Malaysia* (Volume 1). Kuala Lumpur: Persatuan Sejarah Malaysia.
- Kamariah Yusof. (9 Febuari 2012). Keadilan menurut pandangan Islam. *Utusan Online*. Dipetik daripada http://www.utusan.com.my/utusan/info.asp?y=Bicara_Agama&pg=ba_03.htm. Tarikh capaian, 3 ogos 2013.

- Krippendorff, K. (1993). *Analisis isi: pengantar teori dan metodologi*. Jakarta: PT. RajaGrafindo Persada.
- Lembaga Undang-Undang Malaysia (Eds.). (2008). *Perlembagaan Persekutuan*. Petaling Jaya: International Law Book Services.
- Mahathir Mohamad. (2012). *Doktor umum*, A. Kadir Jasin (Trans.). Petaling Jaya: MPH Group of Publishing Sdn. Bhd.
- Mahathir Mohamad. (2005). *Malaysia sebuah negara Islam*. Kuala Lumpur: Institut Kefahaman Islam Malaysia.
- Mahathir Mohamad. (2003). *Islam dan umat Islam. Ucapan pilihan Dr. Mahathir Mohamad*. Subang Jaya: Pelanduk Publications.
- Mahathir Mohamad. (2001). *Majlis perasmian persidangan perwakilan ke-30 Parti Gerakan Rakyat Malaysia pada 29 September 2001 di Menara PGRM, Kuala Lumpur*. Putrajaya: Pejabat Perdana Menteri. Dipetik daripada <http://www.pmo.gov.my/ucapan/?m=p&p=mahathir&id=482>
- Mahathir Mohamad. (1999a). *The role of Islamic civilization in fostering inter-religious understanding*. Ucapan di sampaikan pada 25 Mei 1999 bertempat di IKIM, Kuala Lumpur. Dipetik daripada <http://www.pmo.gov.my/ucapan/?m=p&p=mahathir&id=1582>
- Mahathir Mohamad. (1999b). Ucapan di the second summit level meeting of “co-operation for development” or D-8, pada 1 Mac 1999, bertempat di Dhaka, Bangladesh. Dipetik daripada <http://www.pmo.gov.my/ucapan/?m=p&p=mahathir&id=1575>
- Mahathir Mohamad. (1998). *Toleration and moderation in Islam*. Ucapan disampaikan pada 10 Mei 1998 bertempat di Universiti Al-Azhar, Mesir. Dipetik daripada <http://www.pmo.gov.my/ucapan/?m=p&p=mahathir&id=1659>
- Mahathir Mohamad. (1997). Menebus maruah bangsa dan agama, ucapan di perhimpunan agung UMNO pada 5 September 1997, bertempat di Kuala Lumpur. Dipetik daripada <http://www.pmo.gov.my/ucapan/?m=p&p=mahathir&id=747>
- Mahathir Mohamad. (1995). Ucapan di persidangan pemerintahan dalam masyarakat majmuk pada 17 Ogos 1995 bertempat di IKIM, Kuala Lumpur. Dipetik daripada <http://www.pmo.gov.my/ucapan/?m=p&p=mahathir&id=769>
- Mahathir Mohamad. (1982). *Dilema Melayu* (Ibrahim Saad, Trans.). Kuala Lumpur: Federal Publications.
- Mahathir Mohamad. (1981b). Ucapan di perhimpunan Agung UMNO 1981. Dalam Abdul Rahman Abdul Aziz. (Eds.). (2009). *Amanat presiden demi agama*,

bangsa dan negara – 1981-2003 Tun Dr. Mahathir Mohamad. Kuala Lumpur: Berita Publishing Sdn. Bhd.

Mahathir Mohamad. (1981a). Ucapan Perdana Menteri YAB Dato' Seri Dr. Mahathir bin Mohamad di musabqah membaca al-Quran peringkat antarabangsa di Stadium Merdeka Kuala Lumpur pada 18hb. Julai 1981. Dalam Abas bin Salleh (Peny.), *Koleksi ucapan Mahathir*. Kuala Lumpur: Jabatan Perkhidmatan Penerangan Malaysia, Kementerian Penerangan.

Mansor Marican (Peny.) (1982). *Dasar ilmu politik*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

Mohd Asri Zainul Abidin [Abu Safiyyah]. (2012). *Politik dalam Islam – Dato' Dr. Mohd Asri Zainul Abidin* [Video file]. Dipetik daripada <http://www.youtube.com/watch?v=jLayBuF-OnY>. Tarikh capaian 15 Feb. 2012.

Mohd Kamal Hassan. (1982). *Pembangunan manusia secara sepadu dan implikasinya ke atas pendidikan kebangsaan*. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.

Mohd Rizal Azman. (18 Disember 2012). Keadilan dalam Islam. *Berita Harian Online*. Dipetik daripada www.bharian.com.my/articles/KeadilandalamIslam/Article. Tarikh capaian, 3 Ogos 2013.

Mohd Rumaizudin Ghazali. (2011). *Pembangunan Islam di Malaysia era Mahathir*. Nilai: Universiti Sains Islam Malaysia (USIM).

Mohd Izhar Ariff Mohd Kashim, Ezad Azraai Jamsari, Mohamad Zulfazdlee Abul Hassan Ashari, Mohd Al-Adib Samuri & Salmy Edawati Yaacob. (2012). Penentuan ciri negara Islam menurut pemikiran empat Mazhab Fiqah. (Determining the characteristics of an Islamic country from the perspectives of four schools of jurisprudence). *Jurnal Hadhari*. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM). Hlm. 91

Muhammad Yusuff Hussain. (2005). *Peranan institusi dalam pemeraksanaan Islam di Malaysia dahulu hingga sekarang*. Kuala Lumpur: Institut Kefahaman Islam Malaysia (IKIM).

Mustafa Dakian. (2005). *Sistem kewangan Islam: instrumen, mekanisme dan perlaksanaannya di Malaysia*. Kuala Lumpur: Utusan Publications & Distributors.

Mustafa Haji Daud. (1989). *Pemikiran politik dan ekonomi Al-Maududi*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

(n.a.). (1987). *al-Munjid fi al-Lughah wa al-A'lam* (Edisi ke-34). Bayrut: Dar al-Mashriqiyyah.

- (n.a.). (2005). *Kamus dewan* (Edisi ke-4). Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- (n.a.). (1995). *Kertas kerja kongres “Menjelang Abad 21: Islam dan Wawasan 2020”*, Pusat Dagangan Dunia Putra (PWTC) Kuala Lumpur, 3-4 Julai 1992. Kuala Lumpur: Institut Kefahaman Islam Malaysia
- Nasirudin S. AG, MM. (2008). *Kisah keadilan para pemimpin Islam*. Indonesia: PT. Nizam Republika.
- Nazri Muslim & Ahmad Hidayat Buang. (2007). Islam dalam Perlembagaan Persekutuan dari perspektif hubungan etnik. *Jurnal Kemanusiaan*, Bil. 20. Universiti Teknologi Malaysia (UTM). hlm.115
- Nik Abdul Aziz. (17 Feb. 2011). Allah Maha Besar, bukan Melayu, Cina, India. *Malaysiakini*. Dipetik daripada <https://www.malaysiakini.com/news/156239>. Tarikh capaian 15 April 2011.
- Norita Omar & Washima Che Dan. (2006). Race, gender and religion within the construct of ‘Bangsa Malaysia’ and ‘National Islamic Identity’ in Malaysian literature. Dalam *Journal of English Studies and Comparative Literature*, Volo.9, No.1, hlm. 44-54.
- Olivier Roy. (1994). *The failure of political Islam* (Carol Volk, Trans.). Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Pejabat Perdana Menteri. (t.t.). *Biodata Perdana-Perdana Menteri Malaysia*. Dipetik daripada <http://www.pmo.gov.my/?menu=page&page=1648>. Tarikh capaian 24 September 2012.
- Pejabat Perdana Menteri. (t.t.). Kedudukan Yang di-Pertuan Agong. *Portal Rasmi Pejabat Perdana Menteri*. Dipetik daripada <https://www.pmo.gov.my>. Tarikh capaian 10 Sept 2012.
- Pekeliling Perkhidmatan Bilangan 1 Tahun 1998. (12 Mach 1998) *Pelaksanaan Waktu Bekerja Berperingkat Di Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur*. Kuala Lumpur: Jabatan Perkhidmatan Awam Malaysia.
- Pekeliling Perkhidmatan Bilangan 2 Tahun 2007. (29 Mach 2007) *Pelaksanaan Waktu Bekerja Berperingkat Di Semua Agensi Kerajaan Persekutuan*. Putrajaya: Jabatan Perkhidmatan Awam Malaysia.
- Penasihat Undang-Undang MDC (Peny.). (2009). *Perlembagaan Malaysia* (Edisi 2009). Kuala Lumpur: MDC Publishers Sdn. Bhd.
- Ramlan Surbakti. (2005). *Memahami ilmu politik* (Cetakan ke-4). Jakarta: Grasindo Gravidia Widiarjana.
- Rosdy Ruslan. (2003). *Metode penelitian publik*. Surabaya: PT Raja Grafindo Persada.

- Sabitha Marican. (2005). *Kaedah penyelidikan sosial (Edisi Pertama)*. Petaling Jaya: Prentice Hall Pearson Malaysia.
- Sapura Sipon. (30 Mei 2008). Selesai Konflik Mengikut Etika Pengurusan Islam. *Utusan Malaysia Online*. Dipetik daripada http://www.utusan.com.my/utusan/info.asp?y=2008&dt=0530&pub=utusan_malaysia&sec=Rencana&pg=re_07.htm&arc=hive. Tarikh capaian, 27 Jun 2012.
- Shaari Shughib. (24 Januari 2007). Muhammad Iqbal: demokrasi dan proses perubahan Islam. Dipetik daripada <http://ummahonline.wordpress.com>. Tarikh capaian, 15 April 2011.
- Shamsiah Abdul Kadir. (23 Disember 2011). *Merungkai teori kedatangan Islam di Tanah Melayu*. Dipetik daripada <http://dwnbudaya.dbp.my/wordpress/?cat=14>. Tarikh capaian, 25 Ogos 2012.
- Shihabudin Ahmad. (27 Febuari 2010). *Kebebasan dalam Islam*. Dipetik daripada <http://aljazary.blogspot.com/2010/02/kebebasan-dalam-islam.html>. Tarikh capaian 23 Januari 2013.
- Shamsul Amri Baharudin. (2008). Modul hubungan etnik. Shah Alam: Pusat Penerbitan Universiti, Universiti Teknologi MARA
- Sivamurugan Pandian. (2005). *Legasi Mahathir*. Cheras: Utusan Publications & Distributors.
- Siti Zarizah MD Ismail. (2008/2009). *Tokoh falsafah: Al-Farabi*. Kuala Lumpur: Akedemi Pengajian Melayu Universiti Melaya.
- Soong Sang Mok. (2008). Pedagogi untuk pengajaran dan pembelajar: murid dan alam belajar. Selangor: Penerbitan Multimedia.
- Surat Pekeliling Am Bilang 11 Tahun 1981. *Sistem Penggunaan Kad Perakam Waktu (Punch Card) Di Pejabat-Pejabat Kerajaan*. Jabatan Perdana Menteri Malaysia 25 November 1981. Kuala Lumpur: Jabatan Perkhidmatan Awam Malaysia.
- Syarifah Hayati Syed Ismail al-Qudsi. (2006). Etika penyelesaian konflik dalam Islam. Kuala Lumpur: Universiti Melaya.
- Syamsul Bahri Andi Galigo. (2000). *Menatap masa depan ummah dalam menuju alaf baru*. Dalam Fariza Md. Sham, Sulaiman Ibrahim & Ideris Endot (Eds.), *Dakwah dan perubahan sosial* (hlm. 34-49). Kuala Lumpur: Utusan Publication & Distributors Sdn. Bhd.
- Wahyuddin, Achmad, M. Ilyas, M. Saifulloh & Z. Muhibbin. (2009). *Pendidikan agama Islam untuk pengurusan tinggi*. Indonesia: PT Grasindo.

- Wan Zahidi Wan Teh. (2005). *Malaysia sebuah negara Islam*. Kuala Lumpur: Jabatan Hal Ehwal Khas. Kementerian Penerangan.
- Wikipedia. (n.d.). Hubungan Malaysia Rusia. Dipetik daripada www.wikipedia.org.my. Tarikh capaian, 10 Mac 2012.
- Yusoff Qaradhawi. (1999). *Tamadun Islam alternatif masa depan* (Juanda Haji Jaya, Trans.). Bandar Baru Bangi: Maktabah Al-Qardhawi.
- Zahidi Dato Zainol Rashid. (1999). *Mahathir di mata umum*. Alor Setar: Kopen.
- Zulfa, Jamalie. (2011). *Analisis pemikiran Mahathir Mohamad mengenai Islam dan pelaksanaan dasarnya dalam negara Malaysia*. Tesis PhD, Universiti Utara Malaysia.
- Zulkiple Abd. Ghani & Mohd. Syukri Yeoh Abdullah. (2005). *Dakwah dan etika politik di Malaysia*. Cheras: Utusan Publications & Distributors.
- Zunaidah Zainon. (28 Mac 2006). Ar-Rahnu pajak gadai Islam pertama di dunia. Dipetik daripada <http://www.ipislam.edu.my>. Tarikh capaian 3 April 2011